

## Oponentský posudek k disertační práci

<b>Jméno a příjmení studenta</b>	Mgr. Eva Učňová
<b>Studijní program</b>	Výtvarná umění
<b>Obor</b>	Multimédia a design
<b>Název disertační práce</b>	Moje Kostarika aneb Osobní filmový cestopis za hranicí domácí a osobní identity
<b>Autor posudku</b>	doc. MgA. Eva Schulzová, Ph.D.

Mgr. Eva Učňová přistoupila k žánru filmového cestopisu z originální perspektivy vycházející z předpokladu, že cesta do cizích zemí je pro vnímavého cestovatele také cestou k sobě samému, že pohled ven je zároveň pohledem dovnitř a vlastní identitu si nejlépe uvědomujeme v konfrontaci s neznámým prostředím. Autorka pro tento typ děl volí označení osobní cestopis.

Na první pohled by se mohlo zdát, že její pojetí není zcela nové v době, kdy víme, že objektivita ve smyslu všeobecně přijímané pravdy neexistuje (jak autorka dokládá v úvodní části, kdy cituje z prací M. Petříčka a J.-F. Lyotarda, srov. s. 11) a základem audiovizuálních dokumentů je výrazný osobní postoj tvůrce. Dosud však osobní aspekt filmového cestopisu nebyl definován ani popsán, což vyplývá nejen z české i zahraniční odborné literatury, v níž autorka podnikla rozsáhlé rešerše, ale také z jejich konzultací s odborníky a tvůrci-filmaři. Příznačné je, že Eva Učňová nachází prvky osobního cestopisu v mnoha českých audiovizuálních dílech, ale v rozhovorech s jejich režiséry zjišťuje, že někteří z nich tuto rovinu své tvorby nereflktují či takto neformulují, a paradoxně zazní i názor, že „deníkový styl je nyní ve většině případů nepodstatný a nadbytečný“ (s. 66), přitom většina tvůrců zároveň přiznává, že vést si při natáčení deník je nezbytné a může to být přínosné pro strukturu filmu. Autorka práce tento rozpor výstižně označuje jako „míjení“, které potvrzuje potřebu jejího výzkumu.

Eva Učňová téma důkladně prozkoumala teoreticky i prakticky, a to z hlediska filmové vědy, etnografie, antropologie, a také s použitím metody artistic research – zkoumání filmem. Její práce je proto přínosná na více úrovních:

1) v rovině teoretické se jedná o první pokus o komplexní přehled osobního filmového cestopisu v českém prostředí od počátků do současnosti;

2) v rovině analytické aplikuje E. Učňová na osobní cestopis typologii dokumentárního filmu od Billa Nicholse a modifikuje ji, aby odpovídala zvolenému žánru;

3) zásadní částí práce jsou rozhovory se sedmi českými filmaři naprosto rozdílných přístupů k tvorbě (od tvůrců experimentujících s formou přes autory filmů balancujících na hranici reality show po režiséry žánrových dokumentů), které autorce poskytly impulsy ke zpracování „příručky“ pro tvůrce osobního cestopisu; ta sice samozřejmě vzhledem k povaze tvůrčí práce nemůže platit univerzálně, ale pro autory (zejména začínající) osobních cestopisů a dokumentárních filmů obecně může být inspirativní;

4) a nejpozoruhodnějším výstupem práce je literární podklad pro vznik osobního filmového cestopisu s pracovním názvem *Moje Kostarika*.

Silné téma rodinných krivd a nedorozumění, které nelze napravit a vysvětlit v generaci, v níž se staly, neboť aktéři jsou již dávno mrtví, má potenciál oslovit široké publikum. Rodinné příslušníky, kteří z nejrůznějších důvodů během 20. století emigrovali do zahraničí, měl v bývalém Československu snad téměř každý, a stejně tak je běžná situace, kdy česká

a zahraniční rodinná větev ztratily kontakt, potomci snad pouze tuší, že na druhém konci světa se nacházejí nějací jejich příbuzní. Důkladné prozkoumání této problematiky, příznačné pro země bývalého východního bloku, může být významnou výpovědí o naší historii, současnosti a právě také o naší identitě, což je jeden z leitmotivů práce. Treatment obsahuje slibné nápady, jež mají potenciál být ve výsledném filmu velmi působivé, jako například splnění přání dávno zemřelé prarabky Kristy, aby jí čeští příbuzní poslali na Kostariku semínka českých bylinek, což tehdy neudělali a zapříčinilo to nedorozumění. Jako velmi nosný a zároveň nevyzpytatelný prvek plánovaného filmu se jeví přítomnost autorčina čtrnáctiletého synovce Oldy, který zastupuje nejmladší generaci rodiny i Evropanů celkově, již se sice o historii své rodiny zajímají, ale samozřejmě úměrně svému věku a dalším zájmům.

Námět rovněž otevírá prostor pro další otázky, např. zda se do naší genetické informace promítají zkušenosti našich předků, kteří jsou nám časově i geograficky vzdáleni a s nimiž jsme se nikdy nesetkali.

Autorka by nepochybně byla schopna téma zamýšleného filmu *Moje Kostarika* zpracovat knižně, jak již prokázala např. ve své výtvarně-literární publikaci *Island – Život s nádechem ledu* (2015). Treatment, který je součástí disertační práce, spolu s fotografickou přílohou má potenciál i umělecké kvality, bylo by však třeba jej rozpracovat a naznačená témata a motivy více rozvést. Literární podklad dokumentárního filmu totiž může být uměleckým dílem sám o sobě, něco jako sen autora o jeho dokumentárním filmu, idea, jejíž definitivní podoba jí může, ale nemusí odpovídat. Odchylky od autorovy představy lze očekávat zvláště v případě, kdy režisérem filmu není autor – což je postup, který plánuje také Eva Učňová, jež je scenáristkou a při natáčení zamýšlí být průvodkyní a aktérkou, zatímco režii svěří zkušenému tvůrci. Nutno podotknout, že tento postup zároveň otevírá další možnosti, jak dokládá mnoho filmů realizovaných tímto způsobem – v souvislosti s tématem rodiny a režiséra Filipa Remundy, jehož rozhovor s autorkou v práci patří k nejpřínosnějším, můžeme zmínit např. dokument *Pulec, králík a Duch svatý* (2007), při jehož natáčení se otevřela nečekaná témata z minulosti rodiny autora scénáře a hlavního aktéra (průvodce) Richarda Komárka.

Nezbývá tedy než doufat, že se autorce podaří pro realizaci svého příběhu získat režiséra, který bude souznět s jejím pojetím, a že výsledný film podpoří a zvýrazní nejsilnější místa skutečné i mentální Kostariky Evy Učňové.

Z formálního hlediska je práce na velmi dobré úrovni s minimem drobných stylizačních chyb a překlepů. Umělecká a publikační činnost autorky odpovídá požadavkům kladeným na studenty doktorského studia.

Disertační práci Mgr. Evy Učňové doporučuji k obhajobě.

V Brně dne 12. 10. 2024

Eva Schulzová